

काइके गाउँपालिका, शिक्षा नीति २०८०

Education Policy of Kaike Rural Municipality-2080

काइके गाउँपालिका, शहरतारा वगर डोल्पा

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

२०८०

शिक्षा निती २०८०

काइके गाउँपालिका कार्यपालिकाबाट स्वीकृत तथा सिफारिस

काइके गाउँपालिका नगरसभाबाट प्रमाणित : २०८०।०३।१०

सल्लाहकार

श्री अंगत कुमार राना, अध्यक्ष काइके गाउँपालिका डोल्पा

श्री निमा बुढा, उपाध्यक्ष काइके गाउँपालिका डोल्पा

श्री सम्झना पराजुली, प्रमुख प्रसाशकीय अधिकृत काइके गाउँपालिका डोल्पा

प्रकाशन मिति २०८०

दुई शब्द

शिक्षा हरेक व्यक्तिको आधारभुत आवश्यकता र मौलिक अधिकारको विषय हो । शिक्षा मानव सभ्यताको र विकासको मेरुदण्ड भएको र यसले व्यक्तिको सर्वाङ्गीण पक्षको विकासमा टेवा पुर्याउदछ ।

नेपालको संविधान २०७२, ले नागरिकलाई आधारभुत तह सम्मको शिक्षा अनिवार्य र निशुल्क तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधान २०७२, को अनुसुचि ८ ले स्थानीय तहको अधिकार सुचिको क्रम संख्या ८ मा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षामा स्थानीय तहका २३ वटा काम कर्तव्य र अधिकार उल्लेख गरेको सन्दर्भमा पालिकाको समग्र शैक्षिक सुधारका लागि विभिन्न नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने सन्दर्भमा शिक्षा संग सम्बन्धित विभिन्न नीतिको निर्माण र कार्यान्वयन गर्न यो पालिका पनि प्रभावकारी रूपमा लागेको छ ।

काङ्के गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाद्वारा नेपालको संविधान २०७२, शिक्षा सम्बन्धि विद्यमान ऐन कानूनहरु, राष्ट्रिय शिक्षा नीति तथा कार्यक्रम, विद्यालयस्तरका शैक्षिक तथ्याङ्कहरु, आर्थिक विगतका समयमा काङ्के गाउँपालिकाद्वारा सञ्चालन भएका विभिन्न शैक्षिक गतिविधिहरुका आधारमा आगामी समयमा सञ्चालन गर्न सकिने शैक्षिक क्रियाकलापहरु र शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागि नीतिगत रूपमा स्पष्ट हुन तयार पारिएको काङ्के गाउँपालिकाको शिक्षा निति निर्माण गरिएको छ । शिक्षा नीति निर्माणमा अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्ने काङ्के गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरु, प्राविधिक सहयोग पुर्याउने, प्लान इन्टरनेशनल नेपाल र समाज जागरण केन्द्र नेपाल संलग्न सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुमा काङ्के गाउँपालिकाको तर्फबाट विशेष धन्यवाद प्रकट गर्दछु । साथै यो शिक्षा नीतिको प्रभावकारीर सफल कार्यान्वयनको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।
धन्यवाद

श्री अंगत कुमार राना,

अध्यक्ष

काङ्के गाउँपालिका, डोल्पा

१. पृष्ठभूमि

शिक्षा हरेक विकासको मुख्य आधार भएको र शिक्षाको विकास बिना अन्य विकास अपुर्ण हुने भएकाले शिक्षालाई विकासको प्रमुख मेरुदण्डको रूपमा लिने गरिन्छ । शिक्षाले नागरिकको सम्पूर्ण पक्षको विकास गरी असल, योग्य, सक्षम, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनमूलक जनशक्ति तयार गर्न तथा समग्र आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, पूर्वाधार लगायतको क्षेत्रका लागि आवश्यक जनशक्ति निर्माणमा अहम भूमिका निर्वाह गर्दछ । मानव जिवन र विकासमा शिक्षा अभिन्न अङ्ग भएकाले शिक्षालाई विकासको प्रमुख एजेन्डाको रूपमा लिइएको छ । हाल विश्वको विकास र परिवर्तनको प्रमुख आधार शिक्षा भएकोले शिक्षा क्षेत्रलाई थप प्रभावकारी र गुणस्तरीय एवम् समय सापेक्ष बनाउदै लैजानु अत्यावश्यक रहेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२, ले प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षाको पहुँचको हकको सुनिश्चितता गरी प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने शिक्षा सम्बन्धि हकको व्यवस्था गरेको छ । अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने, दृष्टिविहिन नागरिकलाई ब्रेललिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानुन बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने साथै नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरु खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हकको व्यवस्था पनि गरेको छ ।

देशको समग्र आर्थिक विकास, समाजिक विकास, सामाजिक न्याय सहितको समतामूलक समाज निर्माणका लागि गुणस्तरीय शिक्षा तथा सबैका लागि जीवनपर्यन्त शिक्षाको समान र न्यायोचित अवसरले नै दीगो शान्ति, असल संस्कृति, सामाजिक सहिष्णुता तथा साझा मूल्यमान्यताको प्रवर्द्धन गरी राष्ट्र निर्माणमा आवश्यक मानव संसाधनको विकासमा शिक्षाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । नेपालको संविधानले शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्न कानुन निर्माणको कार्य थालनी गरेको र सोही बमोजिम निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा ऐन २०७५, बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले संवैधानिक मान्यतामा आधारित भई शिक्षा क्षेत्रमा सुधार तथा परिवर्तनका लागि नीतिगत मार्गदर्शन गरेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२, को अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय सरकारलाई उपलब्ध भएका अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर शिक्षाका राष्ट्रिय ध्यय, लक्ष्य, उद्देश्य, प्रतिवद्धतालाई आधार मानेर स्थानीय आवश्यकता र परिवेश अनुसार शिक्षा क्षेत्रको विकास गर्नु हाम्रो पालिकाको पनि जिम्मेबारी र

आबश्यकता हो । नेपालको दीर्घकालिन ध्यय अनुसार सन् २०४३ सम्म समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको अभिप्राय, दीगो विकास लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्ममा नेपाललाई मध्यम आय भएको देशको रूपमा पुर्याउन सबैका लागि समावेशी तथा समतामूलक तवरले जीवन प्रयन्त सिकाइका अबसरहरु सिर्जना गरी गुणस्तरीय शिक्षा कायम गर्नु लगायतका दीर्घकालिन लक्ष्य हाँसिल गर्न पनि सबै तहले आफ्नो भूमिका प्रभावकारी रूपमा निभाउन आवश्यक देखिन्छ ।

स्थानीय तहलाई माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार र जिम्मेबारी समेतलाई ध्यानमा राखेर शिक्षालाई व्यावहारिक, जीवनोपयोगी, वैज्ञानिक तथा रोजगार उन्मुख गुणस्तरीय तथा समयानुकूल एवम् स्थानीय तहको कला, संस्कृति, परम्परागत ज्ञान, सीप, स्थानीय प्रविधि लगायतलाई एकीकृत गरी पालिकाको शैक्षिक क्षेत्रको सुधार आवश्यक छ ।

हाम्रो काइके गाउँपालिकाले समय रूपमा हाम्रो गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्दै पालिकाको समय विकासमा टेवा पुर्याउने उदेश्य अनुरूप शिक्षा क्षेत्रको विकासको गतिमा तिब्रता दिन राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ का आधारमा यस गाउँपालिकाले पनि शिक्षा नीति २०८० तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

२. विगतका प्रयासहरु

संघियता पश्चात स्थानीय तहको अवधारणा लागु भएर स्थानीय तह कार्यान्वयनमा आए पश्चात यस गाउँपालिकाले संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र कार्यक्षेत्र बमोजिम कार्य गरिरहेको छ । पालिकाले गाउँ शिक्षा समिति गठन गरी शिक्षा क्षेत्रको समय नीति तथा कार्यक्रमहरु तय गर्ने र शिक्षा क्षेत्रलाई अग्र स्थानमा राखेर कार्य गर्ने प्रयास गरेको छ । शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको क्षमता विकास र परिचालनका लागि पनि प्रयास भएको छ । पालिकाले शिक्षा ऐन, नियमावली निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ भने शिक्षा ऐन र नियमावलीको परिमार्जन र सुधार गर्ने नीति अबलम्बन गरेको छ । गाउँपालिकाले स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि तथा व्यवहारलाई दीगो रूपमा कायम राख्न आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको अवधारण लिएको र सोही बमोजिम स्थानीय काइके भाषा प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको कार्य थालनी गरेको छ । पालिकाका बिद्यालयहरुको कक्षाकोठा व्यवस्थापन, शैक्षिक र सन्दर्भ सामग्रीहरुको उपलब्धता र व्यवस्थापन, भौतिक पूर्वाधारको सुधार, पछाडी परेका बालबालिकालाई विभिन्न रूपमा सहायत जस्ता कार्य गरिरहेको छ । बिद्यालयहरुमा इ-लाइब्ररी तथा सूचना प्रविधि व्यवस्थापन तथा पुस्तकालयका निर्माणका कार्य भएका छन् भने आधारभूत तहमा पनि क्रमिक रूपमा सुधारका कार्य भइरहेका छन् । शिक्षक क्षमता विकास, कक्षा कोठा व्यवस्थापन,

समुदाय परिचालन, शिक्षक पेसागत सहयोग जस्ता क्षेत्रमा भने थप प्रभावकारी रूपमा कार्य गरी शैक्षिक क्षेत्रको सुधार गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

३. वर्तमान अबस्था

काङ्के गाउँपालिकामा जम्मा १४ वटा सामुदायीक विद्यालयरु रहेका छन् जसमा १ वटा मावि र अन्य सम्पूर्ण आधारभुत तहका बिद्यालय रहेको छन् । गाउँपालिकाको बिद्यालयको समग्र भौतिक अबस्था हेर्दा बिद्यालयको भवन, घेराबार, खानेपानी तथा सरसफाइ जस्ता क्षेत्रमा उल्लेख्य रूपमा योजनावद्ध तवरमा कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । बिद्यालयको आन्तरिक व्यवस्थापनहरु जस्तै कक्षा कोठा व्यवस्थापन, पुस्तकालय, शैक्षिक सामग्रिको व्यवस्थापन, शैक्षिक वातावरण सुधार जस्ता क्षेत्रमा कार्यान्वयन पक्ष मजबुद बनाउन पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । केही बिद्यालयमा उल्लेख्यरूपमा सुधार भएता पनि अधिकांश बिद्यालयहरुले उल्लेखित अबस्थाहरुमा सुधार ल्याउन आवश्यक रहेको छ ।

समग्र रूपमा शिक्षकको क्षमता विकासका रूपमा सुचना प्रविधि, लेखा व्यवस्थापन, पाठ्यक्रम अभिमुखिकरण लगायतका केही क्षेत्रमा गाउँपालिकाले कार्य गरेको भएता पनि प्र.अ. क्षमता विकास, शिक्षकको विषयगत क्षमता विकास, प्रभावकारी सुपरिवेक्षण तथा सहायता, पेसागत सहयोग, एकिकृत शैक्षिक सुचना व्यवस्थापन र सिकाइ सहजिकरणका बिषयहरुमा योजनावद्ध तवरले कार्य गर्न आवश्यक छ ।

समग्रमा बालबालिकाहरु बिद्यालयमा भर्ना राम्रो रहेको छ । केही बालबालिका भने लामा बिषय अध्ययन गर्न जिल्ला बाहिर तथा इन्डिया समेत जाने गरेका छन् । पालिकामा रहेको एक वटा मात्र माध्यमिक तहको बिद्यालयमा कम्प्युटर बिषयको प्राविधिक शिक्षा पढाइ हुने गरको र यसमा बिद्यार्थीको पनि आकर्षण बढेको देखिन्छ । समग्र रूपमा पालिकाको सिकाइ उपलब्धि औषतमा राम्रो रहेको र सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ । शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात समग्रमा रूपमा औषत रहेको छ । समग्र रूपमा उपलब्ध श्रोतको परिचालन र व्यवस्थापन मार्फत गाउँपालिकाको भित्रको शैक्षिक अबस्था हेर्दा सुधारात्मक देखिएको छ । गाउँपालिकाको शिक्षाको विकासका विभिन्न शैषिक नीति तथा योजनाहरु निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । वाल संरक्षण नीति २०८०, विपत व्यवस्थापनका लागि आकस्मिक शिक्षा योजना २०८०, निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

४. समस्या तथा चुनौति

(क) समस्याहरु

शिक्षा क्षेत्रको विकासलाई काङ्के गाउँपालिकाले प्राथमिकतामा राखेको भएता पनि शिक्षाका कार्यक्रमहरु तथा श्रोत व्यवस्थापन सोही बमोजिम गर्न नसकेको अबस्था छ । गाउँपालिकाका अन्य आधारभुत आवश्यकताहरुका कारण शिक्षाका कार्यक्रम तथा बजेट सोही बमोजिम

व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । गाउँपालिकाको शिक्षा समिति, वडा शिक्षा समिति, शिक्षा शाखा लगायतको क्षमता विकास तथा परिचालनमा उल्लेख्य रूपमा कार्य गर्न पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । गाउँपालिका भित्र रहेका १४ वटा सामुदायिक बिद्यालय रहेको र उक्त बिद्यालयहरूमा भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन लगायतका अन्य शैक्षिक वातावरणहरू सवल बनाउन न्यून श्रोत र श्रोत परिचालन समस्याको रूपमा रहेको छ । पालिकाको शैक्षिक विकासका लागि शिक्षा शाखाका प्रयाप्त मात्रामा जनशक्ति हुनपर्ने भएतापनि भौगोलिक विकटता तथा अन्य कारणले प्रयाप्त जनशक्ति अभाव रहेको छ । यसै गरि विद्यालयहरूमा मापदण्ड बमोजिमको न्यूनतम र सुरक्षित भौतिक संरचनाहरूको बिकास समान तवरले हुन नसक्नु र यसको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न नसक्नु पनि समस्याको रूपमा देखिन्छ । गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन र नियमहरू, योजनाहरू, कार्यविधीहरूको निर्माण तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा हुन नसक्नु तथा शिक्षकहरूको क्षमता विकासका लागि प्रयाप्त तालिम, आवश्यक सिकाइ आदान प्रदान तथा पेसागत सहयोग, शिक्षक र विधार्थीका लागि न्यूनतम रूपमा आवश्यक सिकाइ सहजिकरण तथा शिक्षण सामग्रीहरूको अभाव, सुमदाय परिचालन प्रभावकारी नहुनु पनि समस्याका रूपमा रहेका छन् । यसै गरि विद्यालयमा सुशासनका लागि आवश्यक आर्थिक पारदर्शिता, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, लेखा परीक्षण, बिद्यार्थी अभिभावक भेला जस्ता कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न नसक्नु पनि समस्याको रूपमा देखिन्छ । यसका अलवा विद्यालयले निर्माण गर्ने विद्यालय सुधार योजना सहभागितामुलक नहुनु र सोही अनुसार कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, विद्यालयमा प्रधानाध्यापक नियुक्तिका लागि स्थानीय तहले कार्यविधी र मापदण्ड स्पष्ट गर्न नसक्नु, प्र.अ. को क्षमता विकास र प्रशासनिक दक्षतामा कार्य गर्न नसक्नु, सुचना प्रविधिको प्रभावकारी उपयोग गर्नपर्ने अबस्थामा पनि समय सुहाउदो सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन र प्रयोग गर्ने गराउने वातावरणको सृजना गर्न नसक्नु, विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलापहरू जस्तै खेलकुद मनोरञ्जन तथा सृजनात्मक क्रियाकलापका लागि न्यूनतम सामग्रीहरू उपलब्ध नहुनु र विद्यालयले पनि यस्ता क्रियाकलापहरू प्रभावकारी रूपमा लागु गर्न नसक्नु, विद्यालयमा सुरक्षित घेरावार, शुद्ध पिउने पानी, सफा र वालमैत्री शौचालय, सरसफाइ तथा वातावरणीय अबस्थाहरूमा उल्लेख्य सुधार ल्याउन नसक्नु, व्यवहारीक र सीपमुलक तथा जिवनप्रयन्त शिक्षण सिकाइका अभ्यासहरूमा तिब्रता दिन नसक्नु पनि शिक्षामा समस्याका रूपमा देखिएका छन् ।

४. समस्या तथा चुनौति

(क) समस्याहरू

शिक्षा क्षेत्रको विकासलाई काइके गाउँपालिकाले प्राथमिकतामा राखेको भएता पनि शिक्षाका कार्यक्रमहरू तथा श्रोत व्यवस्थापन सोही बमोजिम गर्न नसकेको अबस्था छ । गाउँपालिकाका अन्य आधारभुत आवश्यकताहरूका कारण शिक्षाका कार्यक्रम तथा बजेट सोही बमोजिम व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । गाउँपालिकाको शिक्षा समिति, वडा शिक्षा समिति, शिक्षा शाखा

लगायतको क्षमता विकास तथा परिचालनमा उल्लेख्य रूपमा कार्य गर्न पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । गाउँपालिका भित्र रहेका १४ वटा सामुदायिक बिद्यालय रहेको र उक्त बिद्यालयहरुमा भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन लगायतका अन्य शैक्षिक वातावरणहरु सवल बनाउन न्यून श्रोत र श्रोत परिचालन समस्याको रूपमा रहेको छ । पालिकाको शैक्षिक विकासका लागि शिक्षा शाखाका प्रयाप्त मात्रामा जनशक्ति हुनपर्ने भएतापनि भौगोलिक विकटता तथा अन्य कारणले प्रयाप्त जनशक्ति अभाव रहेको छ । यसै गरि विद्यालयहरुमा मापदण्ड बमोजिमको न्यूनतम र सुरक्षित भौतिक संरचनाहरुको बिकास समान तवरले हुन नसक्नु र यसको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न नसक्नु पनि समस्याको रूपमा देखिन्छ । गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन र नियमहरु, योजनाहरु, कार्यविधीहरुको निर्माण तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा हुन नसक्नु तथा शिक्षकहरुको क्षमता विकासका लागि प्रयाप्त तालिम, आवश्यक सिकाइ आदान प्रदान तथा पेसागत सहयोग, शिक्षक र विधार्थीका लागि न्यूनतम रूपमा आवश्यक सिकाइ सहजिकरण तथा शिक्षण सामग्रीहरुको अभाव, सुमदाय परिचालन प्रभावकारी नहुनु पनि समस्याका रूपमा रहेका छन् । यसै गरि विद्यालयमा सुशासनका लागि आवश्यक आर्थिक पारदर्शिता, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, लेखा परीक्षण, बिद्यार्थी अभिभावक भेला जस्ता कार्यहरुलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न नसक्नु पनि समस्याको रूपमा देखिन्छ । यसका अलवा विद्यालयले निर्माण गर्ने विधालय सुधार योजना सहभागितामुलक नहुनु र सोही अनुसार कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, विद्यालयमा प्रधानाध्यापक नियुक्तिका लागि स्थानीय तहले कार्यविधी र मापदण्ड स्पष्ट गर्न नसक्नु, प्र.अ. को क्षमता विकास र प्रशासनिक दक्षतामा कार्य गर्न नसक्नु, सुचना प्रविधिको प्रभावकारी उपयोग गर्नपर्ने अबस्थामा पनि समय सुहाउदो सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन र प्रयोग गर्ने गराउने वातावरणको सृजना गर्न नसक्नु, विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलापहरु जस्तै खेलकुद मनोरञ्जन तथा सृजनात्मक क्रियाकलापका लागि न्यूनतम सामग्रीहरु उपलब्ध नहुनु र विद्यालयले पनि यस्ता क्रियाकलापहरु प्रभावकारी रूपमा लागु गर्न नसक्नु, विद्यालयमा सुरक्षित घेरावार, शुद्ध पिउने पानी, सफा र वालमैत्री शौचालय, सरसफाइ तथा वातावरणीय अबस्थाहरुमा उल्लेख्य सुधार ल्याउन नसक्नु, व्यवहारीक र सीपमुलक तथा जिवनप्रयन्त शिक्षण सिकाइका अभ्यासहरुमा तिब्रता दिन नसक्नु पनि शिक्षामा समस्याका रूपमा देखिएका छन् ।

४. समस्या तथा चुनौति

(क) समस्याहरु

शिक्षा क्षेत्रको विकासलाई काइके गाउँपालिकाले प्राथमिकतामा राखेको भएता पनि शिक्षाका कार्यक्रमहरु तथा श्रोत व्यवस्थापन सोही बमोजिम गर्न नसकेको अबस्था छ । गाउँपालिकाका अन्य आधारभुत आवश्यकताहरुका कारण शिक्षाका कार्यक्रम तथा बजेट सोही बमोजिम व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । गाउँपालिकाको शिक्षा समिति, वडा शिक्षा समिति, शिक्षा शाखा

लगायतको क्षमता विकास तथा परिचालनमा उल्लेख्य रूपमा कार्य गर्न पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । गाउँपालिका भित्र रहेका १४ वटा सामुदायिक बिद्यालय रहेको र उक्त बिद्यालयहरूमा भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन लगायतका अन्य शैक्षिक वातावरणहरू सवल बनाउन न्यून श्रोत र श्रोत परिचालन समस्याको रूपमा रहेको छ । पालिकाको शैक्षिक विकासका लागि शिक्षा शाखाका प्रयाप्त मात्रामा जनशक्ति हुनपर्ने भएतापनि भौगोलिक विकटता तथा अन्य कारणले प्रयाप्त जनशक्ति अभाव रहेको छ । यसै गरि विद्यालयहरूमा मापदण्ड बमोजिमको न्यूनतम र सुरक्षित भौतिक संरचनाहरूको बिकास समान तवरले हुन नसक्नु र यसको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न नसक्नु पनि समस्याको रूपमा देखिन्छ । गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन र नियमहरू, योजनाहरू, कार्यविधीहरूको निर्माण तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा हुन नसक्नु तथा शिक्षकहरूको क्षमता विकासका लागि प्रयाप्त तालिम, आवश्यक सिकाइ आदान प्रदान तथा पेसागत सहयोग, शिक्षक र विधार्थीका लागि न्यूनतम रूपमा आवश्यक सिकाइ सहजिकरण तथा शिक्षण सामग्रीहरूको अभाव, सुमदाय परिचालन प्रभावकारी नहुनु पनि समस्याका रूपमा रहेका छन् । यसै गरि विद्यालयमा सुशासनका लागि आवश्यक आर्थिक पारदर्शिता, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, लेखा परीक्षण, बिद्यार्थी अभिभावक भेला जस्ता कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न नसक्नु पनि समस्याको रूपमा देखिन्छ । यसका अलवा विद्यालयले निर्माण गर्ने विधालय सुधार योजना सहभागितामुलक नहुनु र सोही अनुसार कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, विद्यालयमा प्रधानाध्यापक नियुक्तिका लागि स्थानीय तहले कार्यविधी र मापदण्ड स्पष्ट गर्न नसक्नु, प्र.अ. को क्षमता विकास र प्रशासनिक दक्षतामा कार्य गर्न नसक्नु, सुचना प्रविधिको प्रभावकारी उपयोग गर्नपर्ने अबस्थामा पनि समय सुहाउदो सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन र प्रयोग गर्ने गराउने वातावरणको सृजना गर्न नसक्नु, विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलापहरू जस्तै खेलकुद मनोरञ्जन तथा सृजनात्मक क्रियाकलापका लागि न्यूनतम सामाग्रीहरू उपलब्ध नहुनु र विद्यालयले पनि यस्ता क्रियाकलापहरू प्रभावकारी रूपमा लागु गर्न नसक्नु, विद्यालयमा सुरक्षित घेरावार, शुद्ध पिउने पानी, सफा र वालमैत्री शौचालय, सरसफाइ तथा वातावरणीय अबस्थाहरूमा उल्लेख्य सुधार ल्याउन नसक्नु, व्यवहारीक र सीपमुलक तथा जिवनप्रयन्त शिक्षण सिकाइका अभ्यासहरूमा तिब्रता दिन नसक्नु पनि शिक्षामा समस्याका रूपमा देखिएका छन् ।

६. दूरदृष्टि

काइके सुहाँउदो व्यवहारीक र गुणस्तरीय शिक्षा : शैक्षिक विकास र समृद्धि गाउँपालिकाको आवश्यकता”

७. लक्ष्य

काङ्के गाउँपालिकाको शिक्षालाई स्थानीय परिवेश र आवश्यकता बमोजिम व्यवहारीक, स्थानीय आवश्यकता सुहाँउदो प्रतिस्पर्धी, प्रविधिमैत्री, रोजगारमूलक र उत्पादनमुखी बनाई पालिकालाई आवश्यकता अनुरूपको दक्ष जनशक्ति निर्माण गर्ने ।

८. उद्देश्य

- ८.१. प्रारम्भिक बालविकासलाई शिक्षाको आधारका रूपमा विकास गर्न सबै बालबालिकाहरूलाई न्यूनतम मापदण्ड बमोजिमको प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको अबसर सुनिश्चित गर्नु ।
- ८.२. आधारभूत तहको शिक्षा अनिवार्य गर्न र सबै विद्यालय जाने उमेर समुहका बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तहको शिक्षामा अनिवार्य सहभागिता र समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गरी माध्यमिक तहका लागि आधार तय गर्नु ।
- ८.३. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभावकारिता ल्याउन तथा बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि परिवार तथा समुदायको संलग्नताको वृद्धि गर्नु ।
- ८.४. माध्यमिक तहको शिक्षालाई व्यावहारिक, गुणस्तरीय, जीवन पर्यन्त तथा जीवन उपयोगी शिक्षाको रूपमा विकास गर्नु र माध्यमिक तहसम्म कक्षा छोड्ने दरलाई न्यूनीकरण गर्नु ।
- ८.५. स्थानीय परिवेश, संस्कृति, परम्परा अनुरूप स्थानीय पाठ्यक्रमको रूपमा स्थानीय भाषाको कार्यान्वयन गर्नु ।
- ८.६. सबै विद्यालयमा सबै किसिमको विभेद, दुर्व्यवहार बालमैत्री, लैङ्गिकमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा सिकाङ्गमैत्री वातावरण सुनिश्चित गर्नु ।
- ८.७. औपचारिक शिक्षावाट वञ्चित भएका बालबालिका, युवा, प्रौढहरूलाई अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा तथा दुर शिक्षाको माध्यमबाट शिक्षाको मूलधारमा ल्याई पहुँच र शिक्षाको सबै किसिमको अवसरको सुनिश्चित गर्नु ।
- ८.८. विद्यालयमा नेतृत्व विकास, व्यवस्थापन, सुशासन तथा जवाफदेहिता कायम गरी विद्यालयमा सरोकारवालाहरूको प्रभावकारी सहभाति बढाउनु ।
- ८.९. विद्यालयहरूको जोखिम पहिचान गरी दीर्घकालीन विपद् व्यवस्थापन योजना विद्यालयस्तरमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- ८.१०. विपत्, आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा बालबालिकाहरूको शिक्षाको अधिकार सुनिश्चित गरी निरन्तर शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- ८.११. विभिन्न तहमा अध्यापन गर्ने शिक्षकहरूको शैक्षिक योग्यता कायम राखी शिक्षण सिकाङ्ग कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि र शिक्षकको पेशागत दक्षता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक तालिम, कार्यशाला, क्षमता विकास र शैक्षिक भ्रमण कार्यक्रमहरू प्रदान गर्नु ।

- ८.१२. विद्यालयका शैक्षिक गतिविधिहरूलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि विद्यालयमा हुने सुपरिबेक्षणका क्रियाकलापहरूमा अभिवृद्धि ल्याउनु, साथै उक्त कार्य गर्ने दक्ष जनशक्ति तयार पार्नु ।
- ८.१३. विशेष शिक्षाको आवश्यकता भएका बालबालिकाको पहिचान गरी उनिहरूको आवश्यकता अनुसार शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- ८.१४. विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरी बालबालिकाको बाह्य ज्ञान सीप तथा व्यवहारकुशल सीपहरूमा सक्षम बनाउनु साथै विद्यालय खेलकुदलाई प्राथमिकतामा राखेर कार्य गर्नु ।
- ८.१५. माध्यमिक तह पूरा गर्ने विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा उद्यमको क्षेत्रमा संलग्न गराउनु ।
- ८.१६. समय र परिवेश अनुसार परिवर्तित पाठ्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, साथै नयाँ पाठ्यक्रमको अभिमुखीकरण तथा चालु पाठ्यक्रमहरूको पुनःताजकी हुने गरी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- ८.१७. शिक्षक, समुदाय तथा सबै बालबालिकाहरूको लागि मैत्रीपूर्ण र आकर्षक शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्ने ।
- ८.१८. खानेपानी तथा सरसफाइको अबस्थामा तथा वातावरणीय सरसफाइमा प्रभावकारी रूपमा कार्य गर्न ।
- ८.१९. सबै विद्यालयहरूमा न्यूनतमा आवश्यकता पूरा हुनेगरी भौतिक पूर्वाधारमा सुधार गरी समान स्तरको गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न प्रतिस्पर्धात्मक विद्यालयको निर्माण गर्ने ।
- ८.२०. निरन्तर सिकाइलाई जीवनोपयोगी सीप विकासमा रूपान्तर गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सहयोग गर्न अनौपचारिक शिक्षालाई सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत सञ्चालन गर्ने ।
- ८.२१. विद्यालयहरू शैक्षिक सूचना प्रणालीलाई भरपर्दो र समयमा नै सम्पन्न गर्न संयन्त्र निर्माण गर्ने ।
- ८.२२. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवनपर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार पार्नु ।
- ८.२३. शिक्षा प्रणालीका विभिन्न अवयवहरूमा रहेर सेवा प्रवाह गर्ने जनशक्तिलाई उत्कृष्ट नतिजा प्रदर्शन गर्न उनीहरूको पेशागत योग्यता, सक्षमता, इमान्दारिता, प्रतिबद्धता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्दै शैक्षिक सुशासन कायम गर्नु ।

९. रणनीति

९.१. उपयुक्त पूर्वाधारसहितको बालमैत्री वातावरण सुनिश्चित गरी प्रारम्भिक बालविकासको अवसर विस्तार गर्ने र अभिभावकको साझेदारीमा बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकास एवं विद्यालय शिक्षाको पूर्वतयारीका लागि शत प्रतिशत वालवालिकालाई एक बर्षको प्रारम्भिक बालविकासको अवसर प्रदान गर्ने ।

९.२. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको प्रत्याभूति गर्न सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गराउने एवं भर्ना भएका सबैवालवालिकाहरूलाई अध्ययनमा निरन्तरता दिने र गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि उत्प्रेरणामूलक उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।

९.३. परिवार तथा समुदायको संलग्नतामा अभिवृद्धि गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने तथा समुदायको अपनत्व अभिवृद्ध गर्ने ।

९.४. सान्दर्भिक एवं गुणस्तरीय आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चितता गर्न औपचारिक, अनौपचारिक, बैकल्पिक र खुला शिक्षा प्रणालीको अवलम्बन गर्ने ।

९.५. स्थानीय पाठ्यक्रमको रूपमा स्थानीय भोटे भाषाको पठनपाठन गर्ने

९.६. वालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा समावेशी शैक्षिक नीति कार्यान्वयन हुने ।

९.७. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई परिचालन गरी बिद्यालय शिक्षाबाट बञ्चित भएकाहरूलाई शैक्षिक मूलधारमा ल्याइने ।

९.८. विद्यालय विपत् व्यबस्थापन योजना कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

९.९. स्वायत्तता, विकेन्द्रीकरण, साझेदारी, लचिलोपना र सरल नियमन व्यवस्था गर्दै प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिममा व्यापक सहभागिताको वातावरण सिर्जना गर्ने ।

९.१०. परम्परागत शिक्षाको मूलप्रवाहीकरण एवं वैकल्पिक र खुला शिक्षाको अवसर विस्तार गरी विद्यालय शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

९.११. भौतिक पूर्वाधार, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ प्रविम्या र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई समावेशी एवम् अपाङ्गमैत्री बनाउने र कार्यान्वयन गर्ने ।

९.१२. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको आवश्यकता र समावेशीकरणको सिद्धान्तका आधारमा विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षाका माध्यमबाट उपयुक्त शैक्षिक अवसरहरू उपलब्ध गराउने ।

९.१३. बिद्यालयमा अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापहरू गरी वालवालिकाको व्यावहारिक सीप विकास गर्ने ।

९.१४. आवश्यकतामा आधारित मैत्रीपूर्ण रूपमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा व्यावहारिक सीप सहितको प्रभावकारी कार्य गर्ने ।

९.१५. प्राथमिकताका आधारमा भौतिक पूर्वाधारको अबस्था बिश्लेषण गरी आवश्यकताका आधारमा पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

९.१६. विभिन्न निकायसंग (सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था तथा निजी संस्था, व्यक्ति) सहकार्य र साझेदारी गर्ने ।

९.१७. बिद्यालयमा सुशासन कायम गर्न पारदर्शिता, जवाफदेहिता लगायतका क्षेत्रमा कार्य गर्न बिद्यालयलाई जिम्मेवार बनाउने ।

९.१८. शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित गर्न हरेक बिद्यालयमा कम्प्यूटर, इन्टरनेटको व्यवस्था तथा क्षमता विकास गर्ने ।

९.१९. नीति, ऐन, कार्यविधि, नियमावलीहरूको नियमित परिमार्जन र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।

९.२०. अनुगमन संयन्त्रको विकास र परिचालन प्रभावकारी रूपमा गर्ने ।

९.२१. सबै तहमा स्टीम एजुकेशनलाई अबलम्बन गर्ने ।

१०. नीति तथा कार्यनीतिहरू

शिक्षाको दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिहरूको परिधिभित्र रही देहाय बमोजिमका नीति तथा कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ । स्थानीय तहले स्थानीय आवश्यकता अनुसार यो नीति बनाएको र सोही बमोजिम कार्यान्वय गर्नेछ ।

(क) प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा नीति

१०.१.१ हाल सञ्चालनमा रहेका बालविकास केन्द्रको तथा आगामी दिनमा आवश्यकताका आधारमा स्थापना हुने बालविकास केन्द्रको न्यूनतम मापदण्ड पालना गर्ने गरी सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक वा निजी लगानीमा बालमैत्री तथा पूर्वाधारयुक्त प्रारम्भिक बालविकास कक्षा र बालविकास तथा स्याहार केन्द्रको सञ्चालन गर्ने ।

१०.१.२. सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि संघीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड र ढाँचा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास कक्षा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

१०.१.३. सर्वाङ्गीण विकासको लागि गर्भावस्थादेखि ४ वर्षसम्मका सबै बालबालिकालाई उमेरअनुसार लक्षित एवं गुणस्तरीय सेवा एकीकृत रूपमा प्रदान गर्न बालबिकास केन्द्रको व्यवस्था, तालिम प्राप्त सहयोगी कार्यकर्ताको व्यवस्था, पोषणयुक्त खाजाको निरन्तरता, व्यक्तिगत स्वास्थ्य तथा सरसफाई, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको परिमार्जन तथा अनुकूलन, शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्थापन, छापामय कक्षाकोठा र आवश्यक खेल सामग्रीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१.४. विद्यालय र समुदाय बिच सम्बन्ध निकटतम बनाउन समुदाय सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने र यस अन्तर्गत अभिभावक शिक्षा, दौतरी शिक्षा, टोल पढाइ समूह गठन,

अभिभावक निर्मित स्थानीय शैक्षिक सामग्रीको निर्माण र अभिभावक प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।

१०.१.५. विशेष आवश्यकता भएका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी सहयोग सामग्रीहरू वितरण गर्ने र प्रारम्भिक बालबिकास केन्द्रको अनुभव लिएर आएकाहरूलाई मात्र कक्षा १ मा भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

१०.१.६. आवश्यकता अनुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गर्ने र सहजकर्ताको क्षमता अभिवृद्धि तथा उत्प्रेरण जगाउने कार्य गर्ने साथै प्रारम्भिक बालबिकास पाठ्यक्रमको प्रबोधीकरण तथा कक्षाकोठाको सिकाइमा प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

१०.१.७. कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघ संस्थासँग समन्वय र सहकार्य प्रभावकारी बनाइनेछ ।

१०.१.८. प्रारम्भिक बालबिकास कक्षा र बालबिकास तथा स्याहार केन्द्रहरूमा बालबालिकाका सुरक्षा, पोषण, खेल (सामग्री र स्थान), शयन स्थल, भवन, कक्षाकोठा लगायतका आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, बाल स्याहार तथा सिकाइ सहजीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१.९. स्थानीय तह र समुदायको साझेदारीमा स्थानीय तहको प्रत्येक वडा वा टोलमा बालबालिकाहरूलाई खेल्ने र मनोरञ्जन गर्ने सामग्रीहरू सहितको बालउद्यान निर्माण हुने व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.१.१०. प्रारम्भिक बालबिकास कक्षा र बालबिकास केन्द्रका लागि विद्यार्थी संख्याका आधारमा आवश्यक शिक्षकको आपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ र प्रारम्भिक बालबिकास कक्षामा सहजीकरण गर्ने शिक्षकको न्यूनतम योग्यता माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (कक्षा दश) वा सो सरह हुने गरी कानुनी व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१.११. प्रारम्भिक बालबिकास कक्षामा अध्यापन तथा सहजीकरण गरिरहेका तर तोकिएको योग्यता नपुगेका शिक्षकहरूको योग्यता बढाउन नियमित तथा विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहभागी हुन पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१.१२. प्रारम्भिक बालबिकास शिक्षकलाई प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम न्यूनतम पारिश्रमिक र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ । त्यस्ता शिक्षकको कार्यसम्पादनको आधारमा प्रत्येक वर्ष मूल्याङ्कन गरी पुरस्कार र दण्ड दिने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

१०.१.१३. प्रारम्भिक बालबिकास कक्षामा बालबालिकाको सरसफाइ, हेरचाह, खाजा तथा अन्य कार्यमा सहयोग पुर्याउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१.१४. प्रारम्भिक बालबिकास सम्बन्धमा नगर शिक्षा समिति मातहत रहने गरी प्रारम्भिक बालबिकास उपसमिति गठन गरी परिचालन गरिनेछ ।

१०.१.१५. बालबिकास कक्षा तथा बालबिकास केन्द्रहरूको अनुगमन तथा निरीक्षणका लागि अनुगमन संयन्त्र विकास गर्नुका साथै सुपरिवेक्षकको क्षमता विकास गरिनेछ ।

(ख) अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा नीति

१०.२.१. सबैका लागि अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न पहुँच र सहभागिता, संस्थागत क्षमता र गुणस्तर अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१०.२.२. आधारभूत तहको शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउन आवश्यक नीति नियमहरू स्थानीय तहले निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.२.३. विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्क संकलन गरेर अवस्था अनुसारको पहुँच सहितको खुला तथा नियमित विद्यालयहरूमा भर्ना गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.२.४. सिकाइ उपलब्धिमा गुणस्तर सुधारका लागि विद्यालयका शिक्षक र प्र.अ.हरूलाई जवाफदेहि र उत्तरदायी बनाइनेछ यसका लागि विद्यालयसंग कार्य सम्पादन मुल्यांकनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.२.५. कक्षा ८ उत्तीर्ण परीक्षालाई बिधुतीय अभिलेख प्रणालीमा अभिलेख गरी समग्र परीक्षालाई गाउँपालिकाको अनुगमनमा सञ्चालन व्यवस्थापन अनुगमन गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ ।

१०.२.६. पाठ्यक्रमले तोकेका न्यूनतम सक्षमताहरू हासिल गराउन प्रदेश तथा संघसंग आवश्यक समन्वय गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ ।

१०.२.७. शिक्षण सिकाइका लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम सामग्रीहरू, पूर्वाधार, जनशक्तिको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.२.८. विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघको सहभागिता बृद्धि गर्न पहल गरिनेछ साथै समुदायको सहभागिता अभिवृद्धि हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१०.२.९ शिक्षक दरबन्दी मिलान आवश्यकताका आधारमा गरिनेछ साथै शिक्षकको क्षमता विकास, पेसागत सहयोग कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.२.१०. विद्यालयको कार्यसम्पादनमा आधारभूत तहको मूल्याङ्कनमा आधारभूत तहको शैक्षिक उपलब्धि नतिजाका आधारमा गरिनेछ ।

१०.२.११. विद्यालयको तह थप गर्ने, घटाउने, विद्यालय समायोजन गर्ने तथा व्यवस्थापन गर्ने जस्ता नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

१०.२.१२. स्थानीय तहबाट आधारभूत शिक्षाको उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाई अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चित भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

१०.२.१३. आर्थिक रूपले विपन्न दलित, विपन्न जनजाति, विपन्न सीमान्तकृत, विपन्न दण्डवपीडित तथा कठिन परिस्थितिमा रहेका अभिभावकका छोराछोरीलाई छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.२.१४. आधारभूत तहमा अनिवार्य नेपाली भाषाका साथै सम्बन्धित विद्यार्थीको मातृभाषालाई पढाइको माध्यम बनाइनेछ । साथै गणित र विज्ञान विषयलाई अङ्ग्रेजी भाषामा पनि अध्यापन गर्न सकिने व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.२.१४. स्थानीय परिवेश, कला, संस्कृति, सीप, प्रविधिको जर्गेना गर्न र पुस्तान्तण गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.२.१. बिद्यालयमा पूर्वाधार विकास, प्रोत्साहन तथा परिचालन र प्रभावकारी अनुगमनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

(ग) माध्यमिक शिक्षा नीति

१०.३.१. निःशुल्क रूपमा माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न खुला विद्यालयमा समेत भर्ना गराई विद्यालयमा नियमित उपस्थित गराउने प्रबन्ध मिलाइने छ ।

१०.३.२. माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउ दर बढाउन प्रयासहरू थालिने छ यसका लागि विद्यार्थीहरूलाई पढाइ प्रति अभिरुचि बढाउन बिद्यालयमा पढ्दै कमाउँदै, व्यावहारिक शुक्रबारे कार्यक्रम, छात्रवृत्ति र पुरस्कार जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.३.२. माध्यमिक विद्यालयहरूको क्षमता विकासका लागि संघ तथा प्रदेश र सरोकारवाला निकायहरू संगको सहकार्य र समन्वय गरिनेछ ।

१०.३.३ कक्षा ११ र १२ को विस्तारका लागि पहल गर्ने र अन्य क्षेत्रमा गएर अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको लागि सहजिकरण गर्ने ।

१०.३.४. आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइ प्रति जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गरिनेछ ।

१०.३.५. सम्पूर्ण विद्यालयमा न्यूनतम पूर्वाधार र सेवा सुविधाको पहुँच पुर्याइनेछ । भौतिक पूर्वाधार, सूचना प्रविधि, पुस्तकालय, बिज्ञान प्रयोगशाला, शैक्षिक र सन्दर्भ सामग्रीहरूको प्रबन्ध मिलाउने कार्य गरिनेछ ।

१०.३.६. बिद्यालयको शैक्षिक कार्ययोजनालाई शिक्षा योजनासंग सहकार्य गरि प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.३.७. माध्यमिक शिक्षा अन्तर्गत कक्षा नौ र दशमा स्वेच्छिक रूपमा व्यावसायिक शिक्षा लिन पाउने व्यवस्था गर्नुका साथै माध्यमिक शिक्षा अन्तर्गत दश कक्षा पूरा गरिसकेपछि प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकासका लागि कार्यक्रमम सञ्चालन गरिनेछ ।

१०.३.८. माध्यमिक तहका शिक्षकको क्षमता विकास र समयानुकूल प्रविधिमैत्री हुन सहजिकरण गरिनेछ । माध्यमिक तहका उत्कृष्ट शिक्षकहरूलाई प्रोत्साहन सहित आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहको पेशागत सहयोगमा परिचालन गरिनेछ ।

१०.३.९. शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात मिलाउन तथा दरबन्दी मिलान कार्य प्रभावकारी रुपमा गरिनेछ ।

(घ) प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम नीति

१०.४.१. माध्यमिक बिद्यालयहरुमा प्राविधिक धारका पढाइ सञ्चालन गर्ने र व्यवस्थापनका लागि यसको आवश्यकता, महत्व र दीर्घकालिन सोचका बारेमा जन प्रतिनिधिहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने र प्राविधिक धार सञ्चालनका लागि उपलब्ध जनशक्ति, स्रोत साधनको पहिचान र व्यावस्थापन गरिनेछ । ।

१०.४.२. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कार्यान्वयन र सीपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्ति सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

१०.४.३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीपमा आधारित व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रमा सहभागिता बढाउन प्रोत्साहन दिइनेछ ।

१०.४.४. आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाट आत्मनिर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाइनेछ ।

१०.४.५. पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिवासी र जनजाति, दलित, अपाङ्गता भएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरुको व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.४.६. स्थानीय तहमा सञ्चालित सामुदायिक बिद्यायहरुमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम सञ्चालनमा आवश्यक उत्प्रेरण तथा सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

१०.४.७. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकाससँग सम्बन्धित हुने सबै विषय, क्षेत्र र कार्यक्रमहरु समेटिने गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.४.८. प्राविधिक शिक्षा हासिल गर्ने बिद्यार्थीलाई स्थानीय स्तरमा स्वयमसेवकको रुपमा परिचालन र प्रोत्साहन गर्ने नीति अबलम्बन गरिनेछ । यसका लागि नीजी क्षेत्रसंग पनि सहकार्य गरिनेछ ।

(ङ) समावेशी र विशेष शिक्षा नीति

१०.५.१. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको सिकाइ आवश्यकता पूरा गर्ने समावेशी शिक्षा एवं विशेष शिक्षाका अवसर प्रदान गर्ने र जीवनोपयोगी तथा व्यावसायिक सीप विकासका लागि अनुकूलन पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीमा प्रयोग गरिनेछ ।

१०.५.२ अपाङ्गता भएका, अशक्त र घरबाट विद्यालय आवतजावत गर्न असमर्थ तर विद्यालयमा अध्ययन गर्न सक्ने बालबालिकाका लागि श्रोत केन्द्रमा अध्ययन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.५.३. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको अपाङ्गताको अवस्था हेरी सम्भव भएसम्म अन्य बालबालिकाहरूसँगै बसेर सिक्न पाउने गरी समावेशी शिक्षाको व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.५.४. अपाङ्गता तथा फरक क्षमता भएका बालबालिकाहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउनका लागि व्यावसायिक सीप सिक्ने अवसर प्रदान गरिनेछ ।

१०.५.५. साधारण अवस्थाका बालबालिकासँग बसेर अध्ययन गर्न सक्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूका लागि अपाङ्गताको प्रकृति र स्तर अनुसार आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू (जस्तै: हवील चेयर, छडी, ब्रेल पुस्तक, सांकेतिक चित्र आदि) को समुचित प्रबन्ध गरिनेछ ।

१०.५.६. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू (शारीरिक अपाङ्गता, सुनाइ अपाङ्गता, दृष्टि अपाङ्गता, स्वर र बोलाइ अपाङ्गता, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता, बौद्धिक अपाङ्गता, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया) सम्बन्धी अपाङ्गता, अटिजम अपाङ्गता र बहु अपाङ्गता) को पठनपाठनमा सहजता ल्याउन शारीरिक तथा बौद्धिक क्षमता अनुसारको अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार तथा सिकाइ वातावरणको प्रबन्ध गरिनेछ

१०.५.७. अपाङ्गता भएका बालबालिका तथा व्यक्तिहरूको शिक्षा पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा श्रव्य दृश्य र सहयोग सामग्रीमा विविधीकरण गरिनेछ ।

१०.५.८. सुस्त श्रवण भएका बालबालिकालाई साङ्केतिक भाषा तथा दृष्टिविहिन र न्यून दृष्टि भएका बालबालिकालाई ब्रेल लिपिमा मात्र सीमित नगराई अन्य उपकरणको प्रयोगबाट सिक्न सक्ने सम्भाव्य विकल्पको खोजी गरी उपयुक्त अवसर प्रदान गरिनेछ ।

१०.५.९. दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, आर्थिक रूपले विपन्न र सामाजिक रूपले पछि परेका समुदाय तथा क्षेत्रलाई बिद्यालयको पहुँचमा अभिवृद्धि गर्न सहायता प्रादन गरिनेछ ।

१०.५.१०. विद्यालयको नेतृत्वमा महिलाको प्रतिनिधित्व अभिवृद्धि गर्न क्षमता विकासमा जोड दिई प्रधानाध्यापक नियुक्तिमा महिलालाई प्राथमिकता दिइने व्यवस्था अवलम्बन गरिनेछ ।

१०.५.११. बार्षिक कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन तथा विद्यार्थीको नतिजामा उत्कृष्टता हासिल गरेका शिक्षकलाई विद्यालय, स्थानीय तह सरकारले प्रशंशा, पुरस्कार तथा सम्मान दिने व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.५.१२. विद्यालयमा प्रशासन, लेखा, स्वास्थ्य र सहयोगी सेवाका लागि आवश्यक कर्मचारी व्यवस्था लाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । कर्मचारीहरूलाई प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिमको पारिश्रमिक र अन्य सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।

(च) सार्वजनिक - निजी साझेदारी र सामुदायिक एवं सार्वजनिक शिक्षा प्रणालीको सवलीकरण

१०.६.१. स्थानीय तहमा शिक्षासंग सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसंगको सहकार्य, साझेदारी र सहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०.६.२. शिक्षासंग कार्य गर्ने निजी क्षेत्र, संस्था तथा समुदायलाई प्रोत्साहन तथा सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सहजीकरण गर्ने नीति अबलम्बन गरिनेछ ।

(छ) शिक्षामा गुणस्तर

१०.७.१. विद्यालय तहमा शिक्षकको निरन्तर पेशागत विकास गर्न प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवार बनाउनुका साथै शिक्षकको निरन्तर पेशागत विकास कार्यलाई विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धीसँग आबद्ध गरिनेछ ।

१०.७.२. आधारभूत तहका शिक्षकले बिषयगत शिक्षण, बहु कक्षा शिक्षण, कक्षा शिक्षण पद्धति सम्बन्धी ज्ञान र सीप हासिल गरी पठनपाठनमा सोको प्रभावकारी प्रयोग गर्न सक्ने गरी शिक्षक तालिम र क्षमता विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

१०.७.३. शिक्षक तालिमको लागि शिक्षकको क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरी सक्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । शिक्षकलाई प्रत्येक दुई वर्षमा सघन पुनर्ताजगी तालिमको अनिवार्य व्यवस्था गरिनेछ ।

१०.७.४. शिक्षकहरुको सिकाइ अभिवृद्धिका लागि सिकाइ समूह गठन र परिचालन गरिनेछ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगका लागि सूचना प्रविधि तालिम र सहमायता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

१०.७.५. शिक्षकको क्षमता विकासका लागि कार्य सम्पादन मुल्याङ्कन र कार्य सम्पादन सम्झौतालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.७.६. शिक्षक तालिम तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू मार्फत विज्ञान, प्रविधि, इन्जिनियरिङ्ग, कला र गणित सँग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू शिक्षण गर्न शिक्षकको पेशागत दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०.७.७. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकासमा भएको तीब्र विकाससँगै तालिम दिने पद्धतिमा समेत परिमार्जन गरी आमने सामने, विद्यालयमा आधारित, मिश्रित, अनलाईन तथा भर्चुअल पद्धतिबाट तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

(ज) शिक्षामा लगानी

१०.८.१. शिक्षामा पर्याप्त लगानीको सुनिश्चितता गर्न पालिकाले समग्र शिक्षा बजेट र कार्यक्रमको पुनःसंरचना गर्ने तथा विभिन्न निकायबाट हुने कामको दोहोरोपना कम गर्न

सार्वजनिक जवाफदेही पद्धति अवलम्बन गर्दै आवश्यकता तथा अनुसन्धानमा आधारित भएर लगानी गर्ने ।

१०.८.२. विद्यालय विकासका लागि अभिभावक, व्यक्ति वा संस्थाले समेत स्वेच्छिक योगदान गर्न सक्ने गरी विद्यालय कोष स्थापना गर्न सकिनेछ । सबै प्रकारका विद्यालय तथा शिक्षालयहरूको आर्थिक कारोवारलाई पारदर्शी र व्यवस्थित बनाउने ।

१०.८.३. विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी र निजी क्षेत्रसंगको सहकार्य र सहभागिता अभिवृद्धि गरी शिक्षामा लगानी अभिवृद्धि गरिने ।

(झ) शिक्षामा सूचना प्रविधि:

१०.९.१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिनेछ ।

१०.९.२. सूचना प्रविधिमा सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिनेछ र विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार पारिएका शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरूमा डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

१०.९.३. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ ।

१०.९.४. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिनेछ ।

१०.९.५. शिक्षक तथा प्र.अ. लाई सूचना प्रविधिको प्रयोगमा जिम्मेवार बनाउने र एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.९.६. सबै विद्यालयमा न्यूनतम सूचना प्रविधिको पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ ।

(ञ) आपतकालिन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा

१०.१०.१. विपतको समयमा शिक्षण सिकाइका गतिविधिहरूलाई निरन्तरता दिन पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापना सम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.१०.२. सम्भावित प्रकोप तथा विपत् सम्बन्धी पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सीप विकास गरिनेछ ।

१०.१०.३. महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपायहरूको खोजी र प्रयोग गरिनेछ ।

१०.१०.४. सम्पूर्ण विद्यालयहरूको विपत् जोखिमको अबस्था मूल्याङ्कन गरी विपत् जोखिमको प्राथमिकीकरण गरिनेछ ।

१०.१०.५. विद्यालयले विद्यालय सुधार योजनामा विपत् विषयमा तयार पारेको योजनाको प्रभावकारी रूपमा सहकार्य र समन्वय गरेर कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.१०.६. विपत् प्रतिकार्यका लागि आवश्यक सीप, ज्ञान र स्रोत तयारी गरिने ।

१०.१०.७. सबै शिक्षक र विद्यार्थीमा विपत्ते पार्ने प्रभाव न्यूनीकरण गर्न विद्यालय तथा समुदायमा मनोसामाजिक परामर्श सेवा र शैक्षिक पुनर्लाभको व्यवस्थापन गरिनेछ । सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई विपत् सिकाइ केन्द्रका रूपमा विकास गरिनेछ ।

१०.१०.८ विपत्का समयमा विद्यालय स्थानान्तरण गर्नका लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान गरी खानेपानी, स्वास्थ्य, पोषण र स्याहारको उचित व्यवस्थापन सहित शिक्षण सिकाइका लागि उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्ने र सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाको समन्वयमा शिक्षक तथा विद्यार्थीका लागि विपत् व्यवस्थापन, जलवायू परिवर्तन, वातावरण संरक्षण, स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाइ सम्बन्धी आधारभूत ज्ञान, पूर्वतयारी र प्रतिकार्य सम्बन्धी व्यावहारिक तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

(ट) बिद्यालयमा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता

१०.११.१. हरेक विद्यालयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका लागि फोकल पर्सनको व्यवस्था र नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषणको व्यवस्था मिलाइनेछ । साथै आधारभूत स्वास्थ्य किट, प्राथमिक उपचारको व्यवस्था, फोहोर व्यावस्थापनका लागि न्यूनतम इस्टविन, डम्पिङ्ग साइटको व्यावस्थापन गरिनेछ ।

१०.११.२ हाम्रो विद्यालय सफा र सुन्दर विद्यालय अवधारण बमोजिम कार्य गराइनेछ, यसका लागि विद्यालय हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम गरिनेछ ।

१०.११.३. पालिका तहबाट हुने नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन चेकलिष्टमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका विषयहरु उल्लेख गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.११.४. विद्यार्थीको प्रयोगात्मक विषयहरुलाई व्यवहारिक रूपमा उतार्ने कार्य गरिनेछ जस्तै वातावरण, खानेपानी, सरसफाइ जस्ता बिषयलाई व्यावहारीक रूपमानै प्रयोगात्मक गरिनेछ ।

१०.११.५. बिद्यालय नर्सको प्रभावकारी परिचालन र व्यावस्थापन गरिनेछ ।

(ठ) समुदाय परिचालन

१०.१२.१. समुदाय स्तरमा पठनसीप वृद्धि तथा शैक्षिक गतिबिधिका बारेमा चेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०.१२.२. समुदाय स्तरमा बालबालिकाको पढाइ वातावरण सिर्जना गर्नका लागि घरमा पढाइ कुना स्थापना अभियान संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१२.३. बालबालिकाको शिक्षामा योगदान गर्ने अभिभावकलाई उत्कृष्ट अभिभावक तथा दौतरी समूहका व्यक्तिलाई बिद्यालय तथा गाउँपालिकाद्वारा सम्मान गरिनेछ र समुदाय वीच सहकार्यका लागि शिक्षक अभिभावकसंगको संयोजकत्वमा समिति निर्माण गरी बालबालिकाको शैक्षिक उपलब्धिका बारेमा अन्तरक्रिया संचालन गरिने ।

१०.१२.४. शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ तथा बिद्यार्थी बिच बालबालिकाको समग्र सिकाइ उपलब्धिको बारेमा कार्यक्रम आयोजना गरीनेछ ।

१०.१२.५. माध्यमिक तहका बालबालिकालाई दौतरीको क्षमता अभिवृद्धि गर्न दौतरी समूह परिचालन गरिनेछ ।

१०.१२.६. कम्तीमा त्रैमासिक रुपमा बि.व्य.स., शि.अ.सं.द्वारा बालबालिकाको शैक्षिक अवस्था बुझ्न घरदैलो अभियान संचालन गरिनेछ ।

१०.१२.७. समुदायस्तरमा बालबालिकालाई पढ्नका लागि समुदायमा आधारित पुस्तकालयको अवधारणा ल्याई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.१२.८. समुदायमा पठन सीप तथा शैक्षिक जागरणका लागि पढाइ मेला, शैक्षिक महोत्सव, शैक्षिक प्रतिस्पर्धा जस्ता क्रियाकलाप संचालन गरिनेछ ।

(ड) बिद्यालय खेलकुद

१०.१३.१ बिद्यालय तहमा बालकलब तथा पालिका तहमा विभिन्न क्षेत्रमा खेलकुद समिति गठन र परिचालन गरिने र पालिका तहमा वाल सञ्जाल निर्माण गरिने ।

१०.१३.२ बिद्यालयहरुमा खेलकुद संरचनाका लागि पूर्वाधार निर्माण तथा व्यवस्थापन गरिने ।

१०.१३.३. खेलकुदको विकासका लागि संघ प्रदेश र सरोकारवाला निकायहरुसंगको समन्वय र सहकार्य गर्ने र संघ र प्रदेशबाट जारी खेलकुद सम्बन्धी कानुनको अधिनमा रही कार्यविधी निर्माण र कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.१३.४. विद्यालय तथा युवा स्तरका खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना र सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ र पालिका मार्फत आयोजना तथा सहभागिता हुने खेलकुद कार्यक्रममा आवश्यक सामग्री तथा स्रोतको व्यावस्थापन गरिने ।

१०.१३.५. बिद्यालयहरुमा खेलकुद प्रशिक्षकको व्यावस्थापन गरिनेछ र अतिरिक्त क्रियाकलापको रुपमा खेलकुदलाई प्राथमिकतामा राखेर कार्य गरिने ।

(ढ) सुशासन र व्यवस्थापन

१०.१४.१. स्थानीय तहबाट सम्बन्धित सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरु प्रदेश र संघीय सरकारबीच तथा दाताहरुसंग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

१०.१४.२. संस्थागत सुदृढीकरणका लागि पालिकाको नीति, नियम तथा रणनीतिहरु समयानुकूल परिमार्जन तथा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१०.१४.३. पालिकाभित्रका सम्पूर्ण शैक्षिक गतिविधिको रेखदेख सञ्चालन गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ तथा अन्य संस्थाहरुलाई क्रियाशील र सक्षम बनाइनेछ ।

१०.१४.४ विद्यालयका प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाइने छ साथै काम गर्ने कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै लगिनेछ ।

(ण) उच्च शिक्षा

१०.१५.१. उच्च शिक्षा अध्यापन गराउने संस्था संगको समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०.१५.२. उच्च शिक्षाका लागि सहयोग गर्ने सम्बन्धित निकायसंगको समन्वय तथा सहकार्य बढाउने कार्य गरिनेछ ।

१०.१५.३. उच्च शिक्षामा अध्ययन सम्पन्न गरेका बिद्यार्थीहरूलाई आधारभुत तथा माध्यमिक तहमा सहजकर्ताको रूपमा सहकार्य गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.१५.४. उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि बिद्यार्थीलाई प्रोत्साहन तथा सहयोग प्रदान गरिनेछ र संस्थागत क्षमता विकासमा सहयोग गरिनेछ साथै गरीव तथा समाजिक रूपमा पछि परेका वर्गका बिद्यार्थी हरूलाई सहायता प्रदान गरिनेछ ।

११. नीति कार्यान्वयनको जिम्मेवारी

- शिक्षा नीति कार्यान्वयनका लागि पालिकाले निम्नानुसारको जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्नेछ ।
- प्रारम्भिक बाल विकास सम्बन्धी कानून निर्माण, योजना निर्माण, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन एवं प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको अनुमति, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।
- आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी कानून निर्माण, योजना निर्माण, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन तथा आधारभूत विद्यालय अनुमति, स्वीकृति, व्यवस्थापन र नियमन गर्ने ।
- अनौपचारिक, वैकल्पिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन गर्ने ।
- निरन्तर सिकाइ एवं सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सम्बन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, सञ्चालन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन गर्ने ।
- अभिभावक शिक्षा सम्बन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन गर्ने ।
- खुला तथा दूर शिक्षा सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन, आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन, मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति, अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा, सञ्चालन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन गर्ने ।

- गाउँ शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन तथा व्यवस्थापन, विद्यालयको नामाकरण, नाम परिवर्तन र स्थानान्तरण, विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको अभिलेख, सुरक्षा र संरक्षण गर्ने
- स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास एवं कार्यान्वयन र संघ तथा प्रदेश स्तरबाट विकास गरिएका पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री वितरण एवं कार्यान्वयन सहजीकरण गर्ने ।
- विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि योजना तथा कार्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- राष्ट्रिय मापदण्डका आधारमा सार्वजनिक विद्यालयको शिक्षक दरवन्दी पुनर्वितरण र मिलान, विद्यालयको नक्शाङ्कन, समायोजन तथा नियमन गर्ने ।
- सार्वजनिक विद्यालयको शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।
- आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन र प्रमाणीकरण गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।
- अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन, विद्यार्थी प्रोत्साहन व्यवस्थापन गर्ने ।
- स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सीप, प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, र स्तरीकरण गर्ने
- सार्वजनिक विद्यालयलाई अनुदान प्रदान तथा सोको बजेट व्यवस्थापन गर्ने ।
- विद्यालयको आर्थिक अनुशासन, अनुगमन र लेखापरीक्षण गर्ने ।
- शिक्षक र कर्मचारीको क्षमता विकास, तालिम, अभिमुखीकरण, गोष्ठी, कार्यशाला, सञ्चालन गर्ने ।
- स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- विद्यालय शिक्षक तथा कर्मचारीको पुरस्कार र प्रोत्साहन व्यवस्थापन गर्ने ।
- अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

१२. संस्थागत व्यवस्था

शिक्षा नीति, २०८० कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार संस्थागत संयन्त्र र संगठन संरचनाको व्यवस्था तथा प्रभावकारी परिचालन गरिनेछ । वडा तथा पालिका तहमा आवश्यक संयन्त्रहरू स्थापित गरी कानुनी व्यवस्था भित्र रही सञ्चालनहरू सञ्चालित हुनेछन् ।

१३. आर्थिक पक्ष

गाउँपालिकाको शिक्षा नीतिको कार्यान्वयनका लागि पालिकाले आवश्यक स्रोत व्यवस्था गर्न पालिकाको आन्तरिक स्रोत, संघीय तथा प्रदेशको अनुदान, विभिन्न दातृ निकायको सहयोगका लागि पहल गर्नेछ । व्यक्ति, समुदाय र अभिभावकहरूलाई स्वेच्छिक रूपमा शिक्षाको विकासका

लागि स्रोत व्यवस्थापन र वित्तीय योगदान गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । शिक्षा नीति कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने स्रोतको सुनिश्चितता गरिनेछ र बजेटमा शिक्षालाई प्राथमिकतामा राखेर कार्य गरिनेछ ।

१४. कानुनी व्यवस्था

गाउँ शिक्षा नीति कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने ऐन, नियम, कार्यविधी, निर्देशिकाहरूको तर्जुमा, अधवधि गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

काङ्के गाउँपालिकाको शिक्षा नीति, २०८० को कार्यान्वयनको समग्र स्थितिको आवधिक तथा बार्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य पालिकाले अनुगमन सयन्त्र निर्माण गरी आन्तरिक तथा बाह्य दुबै तवरबाट गर्न सक्नेछ ।

१६. जोखिम तथा जोखिम न्यूनीकरण

शिक्षा नीति कार्यान्वयनमा देखिने जोखिमको समयमै आँकलन गरी निरूपणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ । काङ्के गाउँपालिकाको शिक्षा नीति, २०८० कार्यान्वयनका सम्भावित जोखिमहरू र तिनीहरूको न्यूनीकरणका उपायहरू देहायबमोजिम हुनसक्ने आँकलन गरिएको छ ।

अ) जोखिमहरू

- शिक्षा नीति लागू गर्न सबै तहमा सहअस्तित्व, समन्वय र सहकार्यमा आधारित कार्यप्रणाली अवलम्बन गर्नु जोखिमपूर्ण रहने देखिन्छ ।
- स्वशासित निकायका कर्मचारीहरू, विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरू र गैह्र शैक्षिक क्षेत्र तथा शैक्षिक सरोकारवालाहरूको पूर्ण सहयोग प्राप्त गर्न कठिनाई हुन सक्नेछ ।
- विशेषतः स्थानीय तहका अन्य प्रमुख प्राथमिकतामा परेका आवश्यकताका कारण शिक्षा क्षेत्रमा प्राथमिकता कम हुन सक्दछ । प्रयाप्त श्रोत अभाव र परिचालनको अभाव हुन सक्दछ ।
- विद्यालय तह, वडा तह तथा अन्य सरोकारवालासंग प्रयाप्त सहकार्य र समन्वयको कमी हुन सक्दछ ।
- गाउँपालिकाको शिक्षाको समग्र विकासका लागि निश्चित प्रतिशत लगानीको स्रोत सुनिश्चितताको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन नहुने जोखिम हुन सक्छ ।
- विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षक र कर्मचारीको पूर्ण सहयोग र सहकार्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ ।

आ) जोखिम न्यूनीकरणका उपाय

शिक्षा नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि गाउँ शिक्षा समिति तथा शिक्षा शाखा मार्फत सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग पर्याप्त छलफल तथा अन्तरक्रिया गरिनेछ ।

- गाउँपालिकामा शिक्षा नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि श्रोत सुनिश्चिततामा ध्यान पुर्याईने छ । स्थानीय सरकार, संघ तथा प्रदेश र गैर सरकारी संस्थाहरूसँगको साझेदारी, समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाईने छ ।
- शिक्षामा व्यक्ति, अभिभावक र समुदायको स्वेच्छिक लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- गाउँपालिकामा भएको जनशक्ति र श्रोतको उच्चतम प्रयोग र परिचालन गर्ने तथा क्षमतावान बनाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।